

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TÀI CHÍNH

HỌC VIỆN TÀI CHÍNH

PHÍ THỊ KIỀU ANH

**HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH
NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP
KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

HÀ NỘI, 2016

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TÀI CHÍNH

HỌC VIỆN TÀI CHÍNH

PHÍ THỊ KIỀU ANH

**HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH
NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP
KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM**

CHUYÊN NGÀNH: KẾ TOÁN

MÃ SỐ: 62.34.03.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. GS.TS. Đoàn Xuân Tiên**
- 2. PGS.TS. Phạm Tiến Hưng**

HÀ NỘI, 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan bản luận án là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và kết quả nêu trong luận án là trung thực và có nguồn gốc rõ ràng.

Tác giả luận án

Phí Thị Kiều Anh

LỜI CẢM ƠN

Nghiên cứu sinh xin bày tỏ sự biết ơn sâu sắc tới GS.TS. Đoàn Xuân Tiên và PGS.TS. Phạm Tiến Hưng – giáo viên hướng dẫn khoa học, đã nhiệt tình hướng dẫn để nghiên cứu sinh có thể hoàn thành luận án này.

Nghiên cứu sinh xin trân trọng cảm ơn những ý kiến đóng góp chân thành và quý báu của các nhà khoa học, sự hỗ trợ nhiệt tình của các cơ quan, doanh nghiệp, các KTV hành nghề, các công ty kiểm toán, Hội kế toán và kiểm toán VN, Hội kiểm toán viên hành nghề trong quá trình thu thập tài liệu cho luận án. Nghiên cứu sinh cũng xin chân thành cảm ơn Ban giám đốc Học viện Tài chính, các đồng nghiệp trong Khoa kế toán đã tạo mọi điều kiện về vật chất và tinh thần, giúp nghiên cứu sinh hoàn thành luận án.

Cuối cùng, nghiên cứu sinh xin bày tỏ lời cảm ơn chân thành tới gia đình và bạn bè đã động viên, giúp đỡ nghiên cứu sinh trong suốt quá trình nghiên cứu và hoàn thành luận án này.

NGHIÊN CỨU SINH

Phí Thị Kiều Anh

MỤC LỤC

MỤC LỤC	i
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC BẢNG BIỂU	v
DANH MỤC SƠ ĐỒ	vi
MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1	15
CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP	15
1.1. TỔNG QUAN VỀ NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VÀ ĐẶC ĐIỂM NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI ẢNH HƯỞNG ĐẾN KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI	15
1.1.1. Tổng quan về ngân hàng thương mại	15
1.1.2. Khái niệm kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	21
1.1.3. Đặc điểm ngân hàng thương mại ảnh hưởng đến kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	24
1.2. KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP	28
1.2.1. Đối tượng, mục tiêu, căn cứ kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	28
1.2.2. Nội dung kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	31
1.2.3. Quy trình kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	35
1.2.4. Các kỹ thuật thu thập bằng chứng và các kỹ thuật kiểm toán với sự hỗ trợ của máy tính trong kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	65
1.2.5. Kiểm soát chất lượng hoạt động kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	70
1.3. KINH NGHIỆM QUỐC TẾ VỀ KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP	73
1.3.1. Kinh nghiệm quốc tế về kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	74
1.3.2. Những bài học đối với kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại cho các doanh nghiệp kiểm toán độc lập ở Việt Nam	80
CHƯƠNG 2	82

THỰC TRẠNG KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM HIỆN NAY ...	82
2.1. KHÁI QUÁT VỀ HỆ THỐNG NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI, HOẠT ĐỘNG KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP BCTC VÀ CƠ SỞ PHÁP LÝ ĐỐI VỚI KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP BCTC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI Ở VIỆT NAM HIỆN NAY	82
2.1.1. Khái quát về hệ thống ngân hàng thương mại Việt Nam hiện nay	82
2.1.2. Khái quát về hoạt động kiểm toán độc lập báo cáo tài chính ở Việt Nam hiện nay	83
2.1.3. Khái quát hệ thống cơ sở pháp lý đối với hoạt động kiểm toán độc lập báo cáo tài chính ngân hàng thương mại ở Việt Nam hiện nay	84
2.2. THỰC TRẠNG KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM HIỆN NAY	87
2.2.1. Thực trạng về xác định đối tượng, mục tiêu, căn cứ kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	87
2.2.2. Thực trạng về xác định nội dung kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	91
2.2.3. Thực trạng quy trình kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại ..	92
2.2.3.1. Thực trạng giai đoạn lập kế hoạch kiểm toán	93
2.2.3.2. Thực trạng giai đoạn thực hiện kế hoạch kiểm toán	107
2.2.3.3. Thực trạng giai đoạn kết thúc kiểm toán	124
2.2.4. Thực trạng các kỹ thuật thu thập bằng chứng và các kỹ thuật kiểm toán với sự hỗ trợ của máy tính trong kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	127
2.2.5. Thực trạng kiểm soát chất lượng hoạt động kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại	131
2.3. ĐÁNH GIÁ THỰC TRẠNG KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM TRONG THỜI GIAN QUA	133
2.3.1 Những thành tựu và kết quả đạt được	133
2.3.2 Những hạn chế còn tồn tại	135
2.3.3. Nguyên nhân của những hạn chế	141
CHƯƠNG 3	144
GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH	144

NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN.....	144
ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM.....	144
3.1. ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN CỦA HỆ THỐNG NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM	144
3.2. NGUYÊN TẮC VÀ ĐỊNH HƯỚNG HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM	147
3.2.1. Nguyên tắc hoàn thiện kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại tại các doanh nghiệp kiểm toán ở Việt Nam	147
3.2.2. Định hướng hoàn thiện kiểm toán báo cáo tài chính ngân hàng thương mại do các doanh nghiệp kiểm toán ở Việt Nam thực hiện	148
3.3. GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM.....	150
3.3.1. Hoàn thiện việc xác định đối tượng, mục tiêu kiểm toán	151
3.3. 2. Hoàn thiện việc xác định nội dung kiểm toán.....	155
3.3.3. Hoàn thiện quy trình kiểm toán báo cáo tài chính	157
3.3.4. Hoàn thiện kiểm soát chất lượng hoạt động kiểm toán.....	184
3.4. NHỮNG ĐIỀU KIỆN CẦN THIẾT ĐỂ HOÀN THIỆN KIỂM TOÁN BÁO CÁO TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI TẠI CÁC DOANH NGHIỆP KIỂM TOÁN ĐỘC LẬP Ở VIỆT NAM.....	187
3.4.1 Về phía cơ quan quản lý nhà nước.....	187
3.4.2. Về phía hiệp hội quản lý nghề nghiệp.....	190
3.4.3. Về phía các doanh nghiệp kiểm toán độc lập.....	191
3.4.4. Về phía các ngân hàng thương mại.....	193
KẾT LUẬN.....	194
DANH MỤC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN.....	196
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	198
DANH MỤC PHỤ LỤC.....	202

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

AICPA	American institute of certified public accountants – Viện Kế toán viên công chứng Mỹ
BCTC	Báo cáo tài chính
BGD	Ban giám đốc
CDKT	Cân đối kế toán
CMKit	Chuẩn mực kiểm toán
CNTT	Công nghệ thông tin
CBTD	Cán bộ tín dụng
CSDL	Cơ sở dữ liệu
DNKT	Doanh nghiệp kiểm toán
DN	Doanh nghiệp
HVTC	Học viện Tài chính
ISA	International Standards on Auditing - Chuẩn mực kiểm toán quốc tế
KQHĐKD	Kết quả hoạt động kinh doanh
KTV	Kiểm toán viên
KSCL	Kiểm soát chất lượng
KSNB	Kiểm soát nội bộ
LCTT	Lưu chuyển tiền tệ
NCS	Nghiên cứu sinh
NHNN	Ngân hàng Nhà nước
NHTM	Ngân hàng thương mại
NHTW	Ngân hàng trung ương
RRKS	Rủi ro kiểm soát
RRTT	Rủi ro tiềm tàng
TCTD	Tổ chức tín dụng
TD	Tín dụng
TSDB	Tài sản đảm bảo
SXKD	Sản xuất kinh doanh

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1. Đặc điểm NHTM và ảnh hưởng đến kiểm toán BCTC NHTM	24
Bảng 1.2. Xác định nội dung kiểm toán theo các hoạt động kinh doanh của NHTM	33
Bảng 1.3. So sánh quy trình kiểm toán BCTC DN và kiểm toán BCTC NHTM	37
Bảng 1.4. Tìm hiểu các hoạt động kinh doanh tại NHTM	46
Bảng 1.5. Các loại khiếm khuyết thường tồn tại trong KSNB của NHTM	58
Bảng 1.6. Một số thủ tục kiểm tra chi tiết đặc thù khi kiểm toán BCTC NHTM	61
Bảng 2.1: Quy trình kiểm toán BCTC NHTM tại các DNKT	92
Bảng 2.2 Mẫu đánh giá chấp nhận khách hàng tại Công ty TNHH X1 (trích) ..	94
Bảng 2.3. Bảng xác định mức trọng yếu và mức trọng yếu thực hiện tại Công ty Kiểm toán X2 (DNKT Big Four)	103
Bảng 2.4: Xác định mức đảm bảo cơ bản tại Công ty TNHH Kiểm toán X1 ..	105
Bảng 2.5. Phân bổ mẫu để kiểm tra hiệu quả hoạt động KSNB	109
Bảng 2.6. Xác định số mẫu thực hiện các thử nghiệm kiểm soát	109
Bảng 2.7. Các yếu tố ảnh hưởng đến cỡ mẫu	110
Bảng 2.8. Kiểm tra chi tiết tiền gửi của khách hàng – Số liệu toàn hàng	114
Bảng 2.9. Kiểm tra chi tiết tiền gửi của khách hàng – Kiểm tra lãi dự trả	114
Bảng 2.10. Kiểm tra chi tiết tiền gửi của khách hàng – Đối chiếu sao kê từng khách hàng với số liệu xuất ra từ hệ thống	115
Bảng 2.11. Kiểm tra chi tiết tiền gửi ngân hàng – Gửi thư xác nhận cho số dư huy động khách hàng	116
Bảng 2.12. Thông tin soát xét khoản vay – Thông tin giải ngân tại Công ty TNHH Kiểm toán X1 (DNKT Big Four)	120
Bảng 2.13. Thông tin soát xét khoản vay – Tài sản đảm bảo tại Công ty TNHH X1 (DNKT Big Four)	121
Bảng 2.14. Một số thủ tục kiểm toán đặc thù khi kiểm toán BCTC NHTM ...	122
Bảng 3.1. Xác định các yếu tố quyết định việc chấp nhận/duy trì khách hàng	159
Bảng 3.2. Một số chỉ tiêu phân tích BCTC NHTM	164

Bảng 3.3. Báo cáo ngành ngân hàng năm 2015	168
Bảng 3.4. Một số kết quả chính của cuộc điều tra xu hướng kinh doanh của các TCTD.....	169
Bảng 3.5 – Báo cáo tài chính của NHTM ABC	170
Bảng 3.6. Bảng phân tích sâu các thông tin tài chính của NHTM	172
Bảng 3.7. Bảng xác định mức trọng yếu, mức trọng yếu thực hiện và ngưỡng sai sót có thể bỏ qua chung của BCTC.....	175
Bảng 3.8. Bảng xác định mức trọng yếu thực hiện và ngưỡng sai sót có thể bỏ qua cụ thể của các khoản mục trên BCTC	176
Bảng 3.9. Bảng xác định hệ số điều chỉnh để phân bổ mức trọng yếu	177
Bảng 3.10. Bảng phân bổ mức trọng yếu cho các khoản mục trên BCTC của NHTM A.....	178

DANH MỤC SƠ ĐỒ

Sơ đồ 1.1. Quy trình kiểm toán BCTC NHTM do các DNKT thực hiện.....	36
Sơ đồ 1.2. Hiểu biết về môi trường công nghệ thông tin của NHTM.....	44
Sơ đồ 1.3. Kiểm tra hiệu quả của KSNB trong kỳ	57
Sơ đồ 2.1: Tóm tắt các quy định có liên quan đến hoạt động kiểm toán BCTC NHTM	86
Sơ đồ 2.2. Các loại thử nghiệm cơ bản mà KTV thực hiện	112
Sơ đồ 2.3. Quy trình kiểm soát chất lượng tại các DNKT	131